

Urme sigilare pe inventare de bunuri ale bisericilor ortodoxe din sud-estul Transilvaniei

Preocuparea pentru alcătuirea statisticilor, pentru raportarea unor situații stocate în protocoalele matriculare, pentru îmbunătățirea modalităților de redactare a oricăror altor tipuri de documente oficiale a devenit majoră după consumarea evenimentelor pașoptiste. În acest context, noua situație a provocat o adevărată campanie de verificare și a sigiliilor pe care le dețineau, ori nu, parohiile sau preoții după distrugerile înregistrate în anii revoluționari 1848-1849. Ea s-a materializat într-o serie de circulare pe această temă și în răspunsuri, uneori comentate, pe care preoții le trimiteau la Consistoriul sibian. După cunoștințele noastre actuale, în protopopiatele ortodoxe, din spațiul de care ne ocupăm, puțini parohi și puține parohii dețineau, la mijlocul secolului trecut, astfel de instrumente de autentificare. Rememorăm cu deosebită plăcere frumoasele sigilii, pe care le-am văzut cu diverse prilejuri, mai ales cele ce aparțineau lui Petru Pop, Ioan Petric, Ioan Moga, Alexie Verzea.

Înainte de prezentarea propriu-zisă a fondului de sigilii evocăm succint câteva documente subsumate acestor problematici.

Spre sfârșitul anului 1851, după ce numeroase rapoarte și statistici despre distrugerile din revoluție și despre ce a mai rămas prin sate la sfârșitul acestei „rebelii”, atestau o îngrijorătoare situație a birocrăției sătești, Guberniul a fost nevoit să observe, și Consistoriul sibian să admită (circulara 738, 1851) că lipsa despre cunoștința stării poporului și despre neajunsurile arătatelor statistice de până acum, au lăsat a se întocmi alte formulare, întemeiate pe principii raționali și pe experiență (însoțite de n.n.) În învățăturile de lipsă - instrucțiunile trebuincioase. Tot aici se subliniază că de statistica populației (...) *tot insul trebuie să fie convins* (s.n.) privind lucrul acesta *după toată vrednicia și leponderabilitatea* (responsabilitatea n.n.) *lui* !

Din aceeași cancelarie a Consistoriului sibian vin pleacă și alte documente din acest perimetru de preocupări, cum este și cel cu nr. 799 (din același an 1851), al cărui rezumat și rezoluție le reproducem mai jos:

Din privința aceea că după ordinațiunea gubernială din 25 noiembr. a.c. Nr. 26400 preoțimea noastră se poartă cu nebagare de seamă și nedeplinire în estradarea estrac-telor matriculare și a altor adevărinite officioase, încât se aduce la îndoială atenția lor, lăsându-se nu arareori propria subscripțiune a parohului estradătătoriu și nefiind (întărite n.n.) cu nici un sigiliu officiosu.

Rtîu. 5 dec. 851

Să se dea preoțimei întregi prin cerculare îndreptarea de lipsă în obiectul acesta, provocându-se protopopii eparhiali a arăta încoace care biserici au sigiliu officiosu parohiale și care dintră cele ce nu vor avea asemenea sigiliu sînt în stare a contui (!) spre acest sfârșit 2-3 florinți

argint însemnând totdeodată și hramul fiecărei biserici.

Din zona noastră răspunde, în 16 ianuarie 1852, doar Ioan Moga pentru Protopopiatul Hidveg comandând 10 sigilii, dintre care 5 vor folosi și la filii. El mai consemnează și că până acum n-au avut nice una (parohie n.n.) Pecclnicul său officiosu, ci preoții cu ale sale au slujit și pentru biserici. „*Cu plecăciune*” mai face cunoscut că pentru aceasta fiecare biserică poate plăti 2-3 zloți argint.

Pentru o mai bună înțelegere a situației din această zonă, anexăm o listă a localităților, preoților și a anului în care și-au început aceștia activitatea păstorească. Listă realizată după Protocolul Parohiilor, 1859, păstrat în aceeași Arhivă Conzistorială a Mitropoliei Ardealului.

Protopopiatul Trei Scaune (Protopop Nicolae Popescu)

Kezdi Martonos	Nicolau Popescu	1832*
Osdola	--/--	-
Kezdi Matonos	N. Popescu Jr.	1855
Orașu Brețcu	Petru Pop, fostul protopop	*
--/--	Alexie Verzea	1837
--/--	Spiridon Dimian	1836
--/--	Sp. Dimian Jr.	1849
Filia sa Canta	--/--	-
Cematu de Jos	Dimitrie Popovici	1852
Cematu de Sus	--/--	-
Marcoș falva	--/--	-
Covasna	Ioan Gridean	1837*
Filia sa Zăbala	--/--	-
Pava	--/--	-
Pakea	--/--	-
Zagon	Moisie Neagovici	1840
Filia Păpăuți	--/--	-
Sita Buzău	Nicolae Comșa	1834
Întorsura Buzău	Gheorghe Niagovici	1830
--/--	Alexie Neagovici	1857
Boroșneul Mic	Mihail Popovici	1840

Protopopiatul Hidveg (Protopop Ioan Moga)

Elcopatak	Ioan Moga-protopop	1843
Arpatac	Gheorghe Cioflec	1825
Ariușd - filie	--/--	-
Hăghig	Alecsandru Bucșa	1841
Arini	Iosif Bucșa	1854
Iarăș - filie	--/--	-
Orașul Scpsi Sfint Georgiu	Alecsie Popovici	1855
Chillem - filie	--/--	-
Mico Uifalău	Gheorghe Streza	1826
Biesad - filie	--/--	-
Marcoș	Dimitrie Dogaru	1823
Teliu	Gheorghe Dogaru	1834
Budila	Ioan Iannovici	1856
Vama Buzăului	Dimitrie Dogaru Jr.	1844
Belin	Iristofor Dogariu	1855

Aita (Mare. Mică. Seacă) Iremia Neagovici

1853

Protopopiatul Braşov II (parţial) (Protopop Ioan Petric)

Măgheruș	Dimitrie Popovici	1851
Apața	Teodor Crețu	
Cristbav	Ioan Mărin	1840
Nou - Ilie	--/--	-
Chichiș	Ilie Murzea	1851
Farboșbago	--/--	-
Baștelec - Iliei		
Ozun	Veniamin Popovici	1835
Simion și		
Loborfalău	--/--	-
Comolo - filii		
Lisnău	George Popovici	1837
Bicfalău, Măeruș	--/--	-
Doboli de Jos	Ioan Popovici	1837
Ilicfalău, Sincraiu	--/--	-
Dobârlău	Avram Comșa	1818
Baștelec		

N.B. Anii cu (*) marchează preoții ale căror sighelii au fost pierdute în revoluție (1849). Mărturisirea lui Petru Pop despre această situație este următoarea: eu cu adevărat nu pot arăta încă singhelii mi s-a prăpădit de revulutați din anul 1849, însă din aducerea aminte sint hirotonit de preot la 1813 (1817 ? n.n.) și duhovnic de răposatul Episcop Vasile Moga.

(Ana Grama)

Aita Mare

Sigiliul personal al parohului Alexandru Măerușan din Aita Mare pe un document al său din 1868.

Câmpul este ocupat de caracterele A și M într-o caligrafie elegantă.

Sigiliu oval, impresiune pe ceară.

Apața

Sigiliu imprimat pe un document din Apața emis în anul 1868.

În exergă:*

• SIGILLUM PAC?
APATZA •

În câmp: Imaginea nu poate fi reconstituită, e posibil să fi fost silueta unei biserici, schematic reprezentată.

Sig. oval, impresiune pe ceară. Caractere latine.

Arini

Sigiliu imprimat pe un document semnat de parohul Josiv Buceș, emis în anul 1868.

În exergă:

PAROHIA GR:RĂSĂR:
CU HR:SS • AP. PETRU ȘI
PAVEL

În câmp: Biserică înaltă de piatră fără ferestre, sub ea numele localității ARINI

Sig. oval, imprimat pe fum. Desen precis, îngrijit lucrat, caractere chirilice.

Notă: (*) S-a considerat - global - grafie „chirilică” și acolo unde în text apar I, T, A, (de exemplu), ipostază în care, teoretic, avem de-a face cu „alfabet de tranziție”.

Sigiliu imprimat pe un document emis în anul 1868.

Exergă indescifrabilă.

În câmp: Biserică de piatră cu turn cu acoperiș rotund. Dedesubt numele localității ARINI.

Sig. oval, impresiune în ceară roșie. Desen schematic, caractere chirilice.

Ariușd

Sigiliu aplicat pe un document semnat de parohul Alexandru Ciofleac, emis în anul 1868.

În exergă: + PAROHIA GR:
RĂSĂRIT: CU HR: BUNA
VESTIRE

În câmp: Biserică înaltă de piatră, cu ferestre semicirculare. Dedesubt numele localității, ARIUȘDIU.

Sig. Oval, impresiune pe fum. Desen precis, îngrijit, caractere chirilice.

Arpătac

Sigiliu aplicat pe un document semnat de parohul Alexandru Ciofleac, emis în anul 1868.

În exergă:

+ PAROHIA • GR •
RĂSĂRIT : CU HR: S: DU-
MITRIE

În câmp: Biserică de piatră cu ferestre semicirculare frumos încadrate. Dedesupt, numele localității parțial

șters, ARPATACU.

Sig. oval, impresiune pe fum. Desen precis, îngrijit lucrat, caractere chirilice

Belin

Sigiliu personal al lui Alexandru Buceș, paroh în Belin, aplicat pe un document emis în anul 1868.

În câmp: un potir cu picior înalt, frumos lucrat. Din potir: o cruce la mijloc, în dreapta trei ciorchini de struguri sub care sunt caracterele Bu, în stânga trei spice sub care sunt caracterele Al.

Sig. Circular, impresiune pe fum. Desen precis, elegant, caractere latine cursive

Brețcu

Sigiliu aplicat pe un document semnat de parohul Spiridon Dimian, emis în anul 1868.

Pe margine un brâu perlat. În interior:

PE CETIA • OBȘTII
PRAVOSLAVNICE • DIN
• BREȚCU:

În câmp: Bustul Sf. Nicolae cu o sabie în mâna dreaptă și macheta unei biserici în mâna stângă.

Dedesubt înscris anul: 1841.

Sig. Circular, impresiune pe fum. Caractere chirilice.

Sigiliu personal al parohului Spiridon Dimian din Brețcu, pe un document emis în anul 1868.

Într-un cartuș pătrat caracterele *Si* și *D*. În partea de jos cartușul e încadrat de două ramuri legate în cunună. Deasupra, două păsări cu aripi deschise încadrează o cruce cu soclul triumfiular.

Sig. oval, impresiune pe ceară.

Desen elegant, caractere latine, cursive.

Budila

Sigiliu aplicat pe un document semnat de parohul Ioan Ianovici, emis în anul 1868.

În exergă:

+ PAROHIA GR:
RĂSĂRIT:CU HR: S: NI-
COLAE

În câmp: Biserică de piatră cu geamuri semicirculare

frumos încadrate, dedesubt numele localității BUDILA.

Sig. oval, impresiune pe fum. Desen precis, îngrijit lucrat, caractere chirilice.

Comolău (Crisbava)

Sigiliu aplicat pe un document provenind din Nou, semnat de parohul Ioan Marian în anul 1868.

Câmpul întreg este ocupat de reprezentarea unei biserici mari cu patru ferestre pătrate și un turn pe clădire. În dreapta și în stânga turnului anul 18/60. Dedesubt, probabil un *I* și începutul unui *M*. Pe marginea stângă *Comolau*, pe marginea dreaptă *Crisbava*.

Sig. circular, impresiune pe fum. Desen precis, caractere latine, cursive, elegante.

Covasna

Sigiliu aplicat pe un document semnat de parohul Nicolae Comșa, emis în anul 1868.

În exergă: + SIGIL:BISER
RS DIN COVASNA

În câmp: Sf. Nicolae cu un sceptru sau cârje arhierescă în mâna dreaptă.

Sig. circular, impresiune pe fum. Descnul este sigur; caractere latine de tipar, elegante.

Dobârlău

Sigiliu aplicat pe un document semnat de parohul Veniamin Popovici, emis în anul 1868.

În câmp: Reprezentarea sumară a unui blazon. Pe scut sunt reprezentate trei flori, două sus, una dedesubt. Sub floarea stângă un ornament semicircular. Scutul e încadrat de două

crengi, deasupra, *Doborlo*.

Sig. circular, impresiune pe fum. Desen sigur, elegant, caractere latine, cursive

Iarăș

Document din Arini semnat de parohul Iosiv Bucșa, emis în anul 1868.

În exergă:

+ PAROHIA GR:
RĂSĂRIT: CU HR: SS:
INGERII

În câmp: Biserică de piatră cu ferestre semicirculare.

Dedesubt, numele localității

IARĂȘU.

Sig. oval, impresiune pe fum. Desen precis, îngrijit lucrat, caractere chirilice.

Măgheruș

Sigiliu aplicat pe un document semnat de parohul Dimitrie Popovici, emis în anul 1868.

În exergă: PETSETIA
BISERITSI DIN: MEGE-
ROȘ

În câmp: Biserică scundă cu ziduri groase și turn scund.

Sig. circular, impresiune pe fum. Desen sigur, simplu, caractere latine de tipar

ceară, caractere latine.

Poiana Sărată

Sigiliu foarte deteriorat aplicat pe un document emis în Poiana Sărata în anul 1868.

În exergă: [...] COM • POENI SERATE [...]

În câmp: În stânga o siluetă de inger (?); probabil era reprezentată Buna-Vestire sau Arhanghelii.

Sig. circular, impresiune pe

dedesubt o pajistă sugerată de o rețea de linii.

Sig. circular, impresiune pe fum.

Desen nesigur, naiv; caractere latine, combinate, scris greoi.

Sfântu Gheorghe

Sigiliu aplicat pe un document semnat de parohul Alecsiu Popovici, emis în anul 1868.

În exergă: • AIPaPOHII G.O. DIn S.S. Györ • G G (sau S):

În câmp: O biserică modestă cu trei cruci duble pe acoperiș și turn, încadrată de doi arbori (brazi ?),

Același sigiliu aplicat pe un document semnat de același paroh în același an.

Impresiune pe ceară roșie

Sita Buzăului

Sigiliu personal al parohului Nicolae Comșa, aplicat pe un document al său, emis în anul 1868.

Câmpul este ocupat de un cartuș dreptunghiular în care sunt înscrise caracterele L sau S, A și N, artistic împletite între ele; deasupra și dedesubt spațiul este omat cu o rețea de linii.

Sig. circular, impresiune pe ceară roșie.

Caligrafia foarte elegantă, caractere latine, majuscule.

Sigiliu aplicat pe un document emis în anul 1868 în Sita Buzăului

Câmpul este ocupat de imaginea unei păsări cu aripi deschise, posibil porumbel, cu

capul întors, ținând o cruce în cioc. Deasupra aripilor drepte apare litera M (P ?), iar deasupra aripilor stângi un K. Pasărea este susținută de două ramuri legate în cunună.

Sig. oval, impresiune pe ceară roșie.

Desenul este elegant.

Vama Buzăului

Sigiliu aplicat pe un document semnat de parohul Dimitrie Dogaru, emis în anul 1868.

În exergă:

+ PAROHIA GR: RĂSĂR: CU HR BUNA VESTIRE

În câmp: Biserică de piatră. Sub ea numele localității VAMA BUZAULUI.

Sig. oval, imprimat pe fum.

Desen precis, caractere chirilice.

Același sigiliu aplicat pe un document al aceleiași paroh, în același an.

Impresiune pe ceară roșie

Dedesupt, numele localității ELIO-/PATAK.

Sig. oval, impresiune pe fum.

Desen precis, îngrijit lucrat, caractere chirilice.

Vâlcele

Sigiliu aplicat pe un document semnat de parohul Alecsiu Popovici, emis în anul 1868.

În exergă:

+PAROHIA•GR: RĂSĂRIT : CU HR: S: TEODOR

În câmp: Biserică de piatră cu ferestre circulare frumos încadrate și acoperiș de țiglă.

Zagon

Sigiliu aplicat pe un document semnat de parohul Moise Neagovici, emis în anul 1868.

În exergă:

+ SIGILLUM ECCLESIE DISUNITA • ZAGONIENSIS

În câmp: în dreapta, o cădelniță având deasupra litera S (C?) În stânga, un

potir având deasupra litera M

Sig. circular, impresiune pe fum.

Desen simplu, caractere latine de tipar.

Abstract

Seal marks on goods inventory of the Orthodox Churches from South-Eastern Transylvania

In her work, the author presents the nice seals that she saw on different occasions, especially those that belonged to Petru Pop, Ioan Petric, Ioan Moga, and Alexie Verzea. Before the proper presentation of the seals substance, in the work there are briefly mentioned some documents in connection to the concern for the elaboration of statistics, for the reference to some situations cornered in the registration protocols, for the improvement of the process of elaborating any other type of official documents, that became important after the exhausting of the 1848 events.

Thus, the new situation aroused a real campaign for checking the seals owned by the parishes or priests after the destructions registered in the revolutionary years 1848-1849.

Carmina Maior

Cercetător, Muzeul Civilizației Populare Tradiționale - ASTRA,
Sibiu, Piața Mică, nr. 13
Tel. 069/423992